

Reflexions sobre el pelatge compost discontinu en el cavall pirinenc català

Pere M. Parés-Casanova

Escola Agrària del Pirineu, Bellestar, Alt Urgell

REBUT: 21 DE DESEMBRE DE 2021 - ACCEPTAT: 30 DE MAIG DE 2022

RESUM

L'aparició cada vegada més freqüent de pelatges clapats en la població de cavall pirinenc català (CPC), raça equina del nostre país, obliga a considerar la gestió dels animals amb aquesta cromàtica: seguim evitant la inscripció com a raça pura dels animals que el presenten, d'acord amb allò que marca l'estàndard racial? O bé creem un nou llibre genealògic propi, i independent de l'actual CPC, una nova raça? L'autor és partidari d'aquesta segona opció, que justifica, entre altres arguments, per no perdre l'excel·lent sortida comercial d'aquests animals clapats, actualment molt millor que els purs com a CPC: per a sella o pura fantasia els primers, purament per a producció càrnia els segons. A més, el caràcter dominant del pelatge clapat en fa fàcil la selecció. L'article aprofita per fer algunes propostes de terminologia per referir-se a les característiques cromàtiques compostes dels cavalls.

PARAULES CLAU: cromàtica, èquids, faneròptica, llibre genealògic, races locals.

Correspondència: Pere Miquel Parés Casanova. Escola Agrària del Pirineu. Finca de les Colomines, s/n. 25712 Bellestar, Lleida. Tel.: 607 072 799. A/e: pmpares@gencat.cat.

Some reflections on the pied coat of the Catalan Pyrenean Horse

---

ABSTRACT

The increasingly frequent appearance of pied coats among animals of the *cavall pirinenc català* (CPC) or Catalan Pyrenean Horse breed leads us to consider the management of horses with this coat colour. Should we continue to avoid the registration of such horses as purebred animals, in accordance with the standard that has been set for this breed, or should we create a specific new stud book, separate from the current CPC, for a new breed? The author advocates the latter option. This is justified, among other reasons, by the wish to avoid losing out on the excellent sales success of these dappled horses, which currently go for much better prices than those registered as pure CPCs – the former being sold for riding or pure fancy while the latter are sold merely for meat production. What's more, the dominant character of the pied coat makes its genetic selection easy. Following these considerations, this paper also goes on to propose some new Catalan terms to describe horse coat colours.

KEYWORDS: coat colours, horses, phaneroptics, stud book, local breeds.

Reflexiones en torno a la capa compuesta discontinua en el caballo pirenaico catalán

---

RESUMEN

La creciente aparición de capas compuestas en el caballo pirenaico catalán (CPC), una raza equina catalana, nos obliga a considerar la gestión de los animales con dicha cromática: ¿seguimos evitando la inscripción como raza pura de los animales que la presentan, de acuerdo con lo establecido en el estándar racial? ¿O deberíamos crear un nuevo libro genealógico propio, e independiente de la actual CPC, una nueva raza? El autor está a favor de esta última opción, que justifica, entre otros motivos, para evitar la excelente salida comercial de estos animales de capa compuesta, que actualmente alcanzan mucho mejor precio que los puros registrados como CPC: para silla o pura fantasía los primeros, meramente para producción de carne los segundos. Además, el ca-

rácter dominante de la capa compuesta facilita la selección genética. Este artículo también propone nuevos términos en catalán para referirse a las capas compuestas del ganado caballar.

PALABRAS CLAVE: cromática, équidos, faneròptica, libro genealógico, razas locales.

1. Estat de la qüestió

Com a *cavall pirinenc català* (CPC) entenem una raça cavallina que fou oficialment reconeguda l'any 2008 (DOGC, 2008). Anteriorment, havia rebut altres noms, com *agrupació hipermètrica pirinenca*, *bretó cerdà* (en el cas de la població de la comarca de la Cerdanya) i *cavall hispano-bretó* (hereu de la confusió amb la població del mateix nom de la zona de Castella i Lleó) (Turiera y Puigbo, 1913; Torres, Querol i Bosch, 1983; Parés-Casanova i Vilaró, 1990; Infante, 2011; Parés-Casanova, 2002).

Del CPC se n'ha fet força recerca, en l'àmbit històric, genètic, morfològic i cromàtic (Parés-Casanova i Parés, 1991; Parés-Casanova, 1999; Infante, 2011; Parés-Casanova, 2014a i 2014b; Parés-Casanova i Bermúdez, 2020), i constitueix una raça autòctona força ben descrita. Dins d'un patró racial —o document que en recull el prototip o model—, tenen gran importància, a més de la morfologia, els pelatges permesos (García Martínez *et al.*, 1998). En el CPC, el patró preveu que només hi són admesos els pelatges alatzà, negre i falb (pelatges uniformes o sostinguts), i castany, peixard, ruà i tord (pelatges compostos). No s'admeten específicament els pelatges clapats (pelatge compost discontinu) (Real Venegas, 1990) ni els derivats del gen *crema*.

Els darrers anys, és conspicu veure els pastius estivals pirinencs i les fires (Puigcerdà, Esterri d'Àneu, Bossòst...), en principi ocupades monogràficament pel CPC, pelatges compostos discontinus, i concretament clapats.¹ Clapats de negre o roig amb blanc, en animals amb un patró morfològic propi del CPC (perfil subconvex, format hipermètric, presència escassa de sedes, dimorfisme sexual clar, rusticitat marcada...), que exclouen els animals de llur inscripció com a pura raça CPC. La presència de pelatge compost és motiu de desqualificació i, per tant, de no inscripció al llibre de puresa racial. És en la presència cada cop més abundosa de clapats que volem centrar aquest escrit. És espinós

1. Abunden les traduccions, sobretot del castellà, o les consultes a fonts incorrectes, que introdueixen molta confusió i són nefastes. El pelatge clapat rep en castellà el nom de *pío*, i en alguns països americans, *pinto*. Compte perquè el *pinto* castellà es refereix a «diversos colors»; no té, doncs, el caràcter de bicolor del *pío*. El *pintado* sud-americà es refereix a petites taques de color aïllades sobre fons blanc (Labiano, 1994). No cal dir que usar aquests mots forans en català és d'una barbaritat absoluta que hem de defugir.

qualsevol intent de rastrejar-ne la procedència —la barreja de la qual va originar aquesta població equina— atès l'origen polifilètic que tenen aquests animals (Parés-Casanova, 1999).

2. El pelatge clapat

El pelatge clapat és una expressió cromàtica en què es combinen àrees sòlides d'un color i el blanc, normalment negre i blanc, o roig i blanc, i habitualment asimètriques entre bandes. El pèl blanc creix sobre pell despigmentada. A diferència d'altres pelatges, com l'apalusa, no és dinàmic i es manté al llarg de tota la vida de l'animal. Genèticament, hi ha descrits tres tipus de pelatges clapats: aquell amb el cap fosc, calçat i crina i cua normalment d'ambdós colors (el *tobiano* sud-americà), que dona la sensació de taques blanques verticals; aquell també amb el cap fosc i calçat (l'*overo*² sud-americà), i aquell en què el cap és també blanc (el *supe* o *sabino* sud-americà; *cara blanca* o *cara bonica*, en català), i que, a diferència dels dos primers, els marges entre les àrees blanques i acolorides estan poc definits. El primer és el que apareix de vegades a la població CPC (no hi hem detectat els altres) i amb el roig (l'*skewbald* anglès) o el negre (el *piebald* anglès) com a colors sòlids habituals.

No hi ha una terminologia oficial d'aqueixos tres pelatges. A partir d'ara, ens hi referirem com a *clapat alt* (el *pinto alto* en mexicà [Labiano, 1994]), *clapat baix* (el *pinto bajo* en mexicà [Labiano, 1994]) i *savina*,³ respectivament.

L'expressió fenotípica *clapat alt* prové del gen dominant *TO*. Tant el genotip homozigot *TO/TO* com l'heterozigot *TO/to* l'expressaran. Per tant, només que un dels progenitors sigui clapat alt ja es pot reproduir el patró. Un genotip *to/to* donarà un color uniformement sòlid. Els pelatges clapat baix i sabina s'originen per gens diferents: *Ov* per al primer i *SB1* per al segon. Tant per a *Ov* com per a *SB1*, els homozigots recessius expressaran colors sòlids. Un cavall homozigòtic per al gen *Ov* no sobreviu; pateix la síndrome del poltre blanc (OLWS, de l'anglès, *overo lethal white syndrome*). Els poltres presenten albinisme i una malformació als intestins, que fa que no tinguin motilitat, i d'aquí el nom d'aquesta síndrome letal. No tots els poltres d'un cavall clapat seran clapats perquè, si no és pur (és heterozigot), podrà engendrar fills que portin només els gens recessius, de pelatge sòlid.

---

2. Compte amb el mot *overo*! El terme sud-americà està en conflicte amb l'actual espanyol. A la forma *overo* en castellà actual li correspon el nostre *peixard*, pelatge format de la barreja de pèls rojos i blancs, exclusivament (Labiano, 1994), i a la forma sud-americana *overo*, com hem dit, li correspon un tipus clapat.

3. El mot vindria del fruit madur rosaci de la cupressàcia. En castellà, *sabino* i *rosillo* són sinònims.

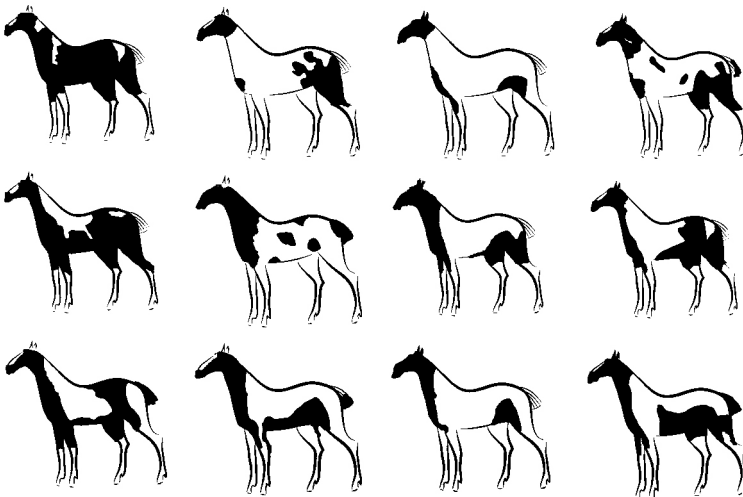
3. Els pelatges clapat alt i clapat baix

El pelatge clapat alt presenta una gran varietat de formes (vegeu-ne algunes a la figura 1). Segons Odriozola (1951) i Labiano (1994), el patró general és que hi hagi dues zones verticals blanques cap a les «latituds» respectives de l'espatlla i de la gropa, de contorns regulars i ben delimitats i amb tendència a línies corbes; normalment, entre ambdues hi ha una àrea pigmentada, que no sol faltar a nivell de la illada, fins i tot en animals amb molt de blanc, el cap pigmentat, i quasi sempre també el pit. La línia o banda dorsal no està mai pigmentada en tota la seva longitud. Si el coll està dividit en dos colors, hi ha una separació clara dels mateixos colors a la crina. Pel que fa a les extremitats, apareixen calçats alts —o sigui, amb el blanc que arriba més amunt del genoll o del garró—, o bé són totalment blanques (figura 2). La part lateral del cap és normalment pigmentada, i els blancs facials, si apareixen, no solen passar de llistes. No hem vist mai ulls vaires en clapats alts semblants al CPC.

En el clapat baix (figures 3 i 4), la norma general de les àrees pigmentades és de contorns amb línies trencades i, quan el dibuix es fa més irregular i dividit, les taques, en lloc de separar-se, tendeixen a formar dibuixos com de «vidre trencat», amb una penetració barrejada de la part pigmentada en el blanc, en lloc de les típiques aurèoles definides del

FIGURA 1

Alguns patrons de clapat alt

FONT: Elaboració pròpia a partir d'Odriozola (1951).

FIGURA 2

Un mascle clapat que, cromàticament, el classificaríem com a «clapat alt»

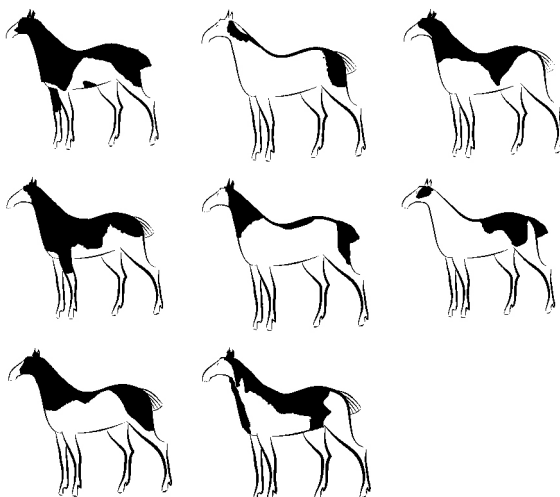

NOTA: La part frontal blanca del cap indica que es tracta d'un cavall de «cara bonica»; les parts laterals segueixen sent negres i el llavi inferior presenta marca de carn, signe de la marca facial blanca extensa. En un futur estàndard de clapats, aquest caràcter hauria d'estar penalitzat, puix que hi ha una reducció de la protecció actínica del cap.

FONT: Fotografia de l'autor.

FIGURA 3

Alguns patrons de clapat baix

FONT: Elaboració pròpia a partir d'Odrizola (1951).

FIGURA 4

Un mascle clapat que, cromàticament, el classificariem com a «clapat baix»

NOTA: La principal diferència entre el clapat alt i baix rau en les zones de blanc; en el baix, les àrees no pigmentades tendeixen a trobar-se a la part ventral del cos i les pigmentades, a la part dorsal.

FONT: Fotografia de l'autor.

patró anterior. Tot i haver-hi també grans diferències en aquest patró, pel que fa a distribució i proporció de les dues àrees (vegeu-ne algunes a la figura 2), la línia dorsal no apareix mai blanca en tota la seva longitud, o fins i tot està totalment pigmentada (Labiano, 1994). Les extremitats, com a regla, solen ser blanques en tota llur longitud —la distribució del blanc a les extremitats no és un tret diferencial entre clapat alt i baix, doncs. Els ulls vaires hi solen aparèixer amb més freqüència (Odriozola, 1951). En casos de gran extensió en la pigmentació, el blanc del tronc pot quedar reduït a una àrea del ventre o fins i tot a petites àrees al pit i illada (Odriozola, 1951). En certa manera, el clapat alt i el clapat baix expressats al cap correspondrien, respectivament, a la llista fins al llavi superior o a la llista fins al llavi inferior (Odriozola, 1951) —el conegut com a *bocat de blanc*.

Alguna vegada es pot donar el cas d'animals clapats alts en els quals les zones pigmentades es troben modificades a l'interior per les taques irregulars pròpies del clapat

baix. És aquest el *tobiano-overo* sud-americà (Labiano, 1994), que podríem anomenar *clapat intermedi*. Ni el clapat baix ni l'intermedi no els hem detectat en la població de CPC.

Si bé l'herència del clapat alt és similar a la del tord —o sigui, perquè neixi un pollí clapat alt cal que un dels progenitors el presenti—, el clapat baix té una herència esporàdica, i pot aparèixer de progenitors de color sostingut (Odriozola, 1951).

Les races amb presència d'animals clapats als Estats Units són: *American paint horse*, *Tennessee walking horse*, *pinto*, *mustang* i cavall americà de sella. En moltes d'altres no nord-americanes, el clapat també hi apareix, i de vegades fins i tot hi és exclusiu: cob irlandès, *Kathiawari*, *Marwari*, *criollo*, *Azteca*, *American bashkir/curly horse*, islandès, falabella, *Shetland* i *Chincoteague*. També es presenta en poblacions ferals, és a dir, que han passat a estat salvatge, com en el *brumby* australià i l'*abac colonial horse*.

4. Un simil amb la raça cob irlandesa

El llibre genealògic de la raça cob irlandesa fou fundat oficialment el 1998. La raça, tot i que irlandesa, és referida a tot el món per molts noms diferents, com ara *gypsy cob*, *gypsy horse*, *gypsy vanner* i *tinker* irlandesa. La raça cob irlandesa es va generar al poble gitano itinerant d'Irlanda. Durant centenars d'anys, aquests cavalls robustos i treballadors van tirar carros per Irlanda, la Gran Bretanya i Europa; els animals eren de constitució prou forta per estirar hores i hores, però, alhora, prou versàtils i suaus per ser manejats pels nens. Els cavalls de la raça cob irlandesa tenen una aparença imponent —és una raça hipermètrica, de format encara més gran que el CPC. Es caracteritzen per un temperament molt tranquil, unes crines llargues i penjants, plomall abundant i llargues sedes. Normalment, són de pelatge clapat alt blanc i negre. Actualment, tenen molt bona sortida comercial arreu del món. És, possiblement, la raça de clapats que més s'acostaria per caràcters externs al CPC clapat alt.

5. Un apunt més sobre terminologia

Les tipologies dels diferents clapats no estan fixades terminològicament en català. Proposaríem que s'acceptessin els termes *clapat alt*, *clapat baix* i *savina* per als tres tipus vistos. Els dos primers, fenotípicament diferenciats segons que el blanc predomini a la part dorsal o ventral, respectivament (Odriozola, 1951). I seguint igualment les tradicions hispana, francesa i italiana, dels dos mots que denoten els colors, que el primer fos el predominant, la base (Real Venegas, 1990; Labiano, 1994). Per exemple: un «negre clapat alt» correspondria a un animal amb predomini de negre sobre blanc; en la ressenya descripti-

va, doncs: «clapat alt. Color bàsic, negre. Poc blanc». I un «clapat roig baix» correspondria a un «clapat baix. Color bàsic, blanc. Poc roig».

6. Possibles solucions a tall de cloenda

Per acabar, la presència cada cop més freqüent de pelatges clapats entre animals CPC (de la qual desconeixem els motius), obliga, almenys, a considerar com es pot encarar. Una opció seria ampliar l'estàndard de cara a acceptar-hi animals clapats i, concretament, clapats alts. No en soc partidari, perquè un estàndard està basat en un morfotip (el «tipus existent»), i aquest, històricament no ha considerat clapats (no hem trobat fonts històriques que ho reflecteixin).

Una altra possibilitat és la de crear un registre propi per als animals clapats alts, no com a fenovarietat, ans com a raça pròpia, però admetent-hi només aquest fenotip (amb les varietats corresponents, com veurem més endavant). O sigui, crear un nou estàndard per a una nova raça. Això permetria llur gestió independent del CPC actual, que té una vocació de producció càrnia clara, mentre que els clapats tindrien altres sortides comercials —com a animals de sella i/o tir, amb un pelatge de fantasia que els faria molt més cotitzats. Quelcom semblant a la raça cob irlandesa, que està entrant al mercat català amb una força enorme, i amb uns preus molt per sobre del que és la mitjana dels CPC. Les pigmentacions en proporcions similars en ambdues bandes de cos poden estar premiades. Els blancs facials i les marques de carn, com en el CPC, estarien permesos si apareixen en poca extensió; els cascos estriats i blancs apareixeran amb freqüència. Cal vigilar el tema dels aploms, atès que, com a animals hipermètrics que són, és fàcil que es presentin deformacions d'aploms (braços massa llargs, mans tancades...). A escala fisiològica, he vist que solen ser animals amb recuperacions cardíagues llargues; hi és notòria igualment la tendència al sobrepès, ambdues característiques, típiques també del CPC. En l'àmbit de treball, solen presentar accions de genoll baixes, cosa que haurà de tenir-se en compte en l'entrenament, però no mostren tendència a aixecar el cap, col·loquen bé el dors amb facilitat i permeten un bon contacte amb les cames del genet; tenen, això sí, una certa dificultat per incurvar bé coll i natges.

Res concret podem dir pel que fa a la relació entre el pelatge clapat alt i alguna predisposició patològica, com passa amb el pelatge clapat baix per l'OLWS (Vrotsos *et al.*, 2001), amb l'apalusa, pel tema de la uveïtis recurrent (Sandmeyer *et al.*, 2017) o el tord, per les neoplàsies cutànies (Burden, 2011). Una altra cosa seria referir-nos a defectes concrets més o menys associables a les particularitats cromàtiques, com blancs facials extensos que augmenten la sensibilitat a problemes actínic de pell (Wintzer, 1989), o un ull vaire, que podria provocar timidesa, en limitar l'àrea visual per la menor obertura de la

nineta. O sigui que repetiríem un estàndard molt similar al del CPC, si bé amb el canvi cromàtic pertinent, i reforçant els aspectes funcionals, atesa la vocació al treball (sella i tir esportiu) a la qual la raça aniria destinada.

La situació de simpatria (de compartir una mateixa àrea geogràfica) entre ambdues races seria molt semblant a la de les races Merenç i castellonesa, que comparteixen el mateix territori (vessant atlàntica i central del Pirineu), però cromàticament estan molt ben diferenciades (negra la primera, castanya la segona).

Bibliografia

- BURDEN, K. (2011). «Melanomas and their effect on the grey horse». *Young Scientists Journal* [en línia], 4 (10), p. 75. <<https://doi.org/10.4103/0974-6102.92207>>.
- DOGC = GENERALITAT DE CATALUNYA (2008). «Ordre AAR/184/2008, de 24 d'abril, per la qual es crea el Llibre genealògic de la raça equina Cavall pirinenc català, i se n'aprova la Reglamentació específica i el seu estàndard racial». *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 5122, p. 34100-34108.
- GARCÍA MARTÍNEZ, A.; VALERA CÓRDOBA, M.; MOLINA ALCALÁ, A.; RODERO FRANGANILLO, A. (1998). «Estudio genético del color de la capa dentro de la caracterización racial equina». *Archivos de Zootecnia*, 47 (178), p. 247-253.
- INFANTE, N. (2011). *Caracterización y gestión de los recursos genéticos de la población equina de carne del Pirineo Catalán (Cavall Pirinenc Català): Interrelación con otras razas cárnicas españolas*. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- LABIANO, A. M. (1994). *Manual de los pelajes del caballo*. Buenos Aires: Hemisferio Sur.
- ODRIOZOLA, M. (1951). *A los colores del caballo*. Madrid: Publicaciones del Sindicato Nacional de Ganadería.
- PARÉS-CASANOVA, P. M. (1999). «Distàncies genètiques entre la raça bretona cerdana i unes altres races cavallines». *Quaderns Agraris*, 24, p. 21-35.
- (2002). «Un breu recull documentat de les races extingides de bestiar a Catalunya». *IBIX: Annals 2002-2003*, p. 125-138.
- (2014a). «Geometric morphometrics for the study of hemicoxae sexual dimorphism in a local domestic equine breed». *Journal of Morphological Sciences* [en línia], 31 (4), p. 214-218. <<https://doi.org/10.4322/jms.063513>>.
- (2014b). «Harmonic analysis of equine hoof form and its matched symmetry». *Research*, 1 (889), p. 1-4.
- PARÉS-CASANOVA, P. M.; BERMÚDEZ, E. (2020). «Singularities of digital flexor tendons in the Catalan Pyrenean Horse». *Revista de Ciencias Agroveterinarias* [en línia], 19 (4). <<https://doi.org/10.5965/223811711942020506>>.

- PARÉS-CASANOVA, P. M.; OOSTERLINCK, M. (2012). «Hoof size and symmetry in young Catalan pyrenean horses reared under semi-extensive conditions». *Journal of Equine Veterinary Science* [en línia], 32 (4), p. 231-234. <<https://doi.org/10.1016/j.jevs.2011.08.020>>.
- PARÉS-CASANOVA, P. M.; PARÉS, R. (1991). «Aportació a l'estudi del pèl en el cavall hispano-bretó de la Cerdanya». *Quaderns Agraris*, 14, p. 5-15.
- PARÉS-CASANOVA, P. M.; PEREZGROVAS, R. (2012). «Wool traits of three sympatric sheep populations in Chiapas Region, México». *Tropical Animal Health and Production* [en línia], vol. 45, núm. 1. <<https://doi.org/10.1007/s11250-012-0216-z>>.
- PARÉS-CASANOVA, P. M.; VILARÓ, T. (1990). «Races de bestiar catalanes». *Ciència*, vii (182), p. 53-58.
- PASCUAL BAREA, J. (2015). «Los veinte nombres de colores de caballos en Isidoro de Sevilla (orig. 12,1,48-52)». *Studia Philologica Valentina*, 17 (14), p. 81-110.
- REAL VENEGAS, C. O. (1990). *Zootecnia equina*. Managua, Nicaragua: Trillas.
- SANDMEYER, L. S.; BAUER, B. S.; FENG, C. X.; GRAHN, B. H. (2017). «Equine recurrent uveitis in Western Canadian prairie provinces: A retrospective study (2002-2015)». *Canadian Veterinary Journal*, 58, p. 717-722.
- TORRES, E.; QUEROL, J.; BOSCH, E. (1983). «La raza hispano-bretona en la Cerdanya». A: *34 Reunión Anual de La Federación Europea de Zootecnia* (Madrid, 3-6 d'octubre). Madrid: Federación Europea de Zootecnia.
- TURIERA Y PUIGBO, J. (1913). *L'agriculture en Cerdagne*. Tesi doctoral. Institut Agrícola de Beauvais.
- VROTSOS, P. D.; SANTACHI, E. M.; ACVS, D.; MICKELSON, J. R. (2001). «The impact of the mutation causing overo lethal white syndrome on white patterning in horses». A: *AAEP Convention Proceedings*, 47 (gener), p. 385-391.
- WINTZER, H.-J. (1989). *Maladies du cheval*. París: Maloine.